

«Сейфуллин оқулары – 18: « Жастар және ғылым – болашаққа көзқарас» халықаралық ғылыми -практикалық конференция материалдары = Материалы международной научно-практической конференции «Сейфуллинские чтения – 18: « Молодежь и наука – взгляд в будущее» - 2022.- Т.ІІ, Ч.І. – Б.93-95

ҚАЗАҚСТАННЫҢ ОРГАНИКАЛЫҚ ӨНІМДЕРІ НАРЫҒЫНЫҢ ҚАЗІРГІ ЖАҒДАЙЫ

Шаткенов А., 2 курс студенті С. Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық университеті, Нұр-Сұлтан қ.

Соңғы жылдары еліміздегі нарықта «экологиялық таза өнім» ұғымы кеңінен таралды. Сонымен қатар, өндірушілер өз өнімдерін «экологиялық», «экологиялық қауіпсіз» деп мәлімдейді. Бүгінгі таңда нарыққа осы санаттағы өнімдердің атауларының бірнеше нұсқасы ұсынылады: табиғи, экологиялық таза, фермерлік, биологиялық, органикалық, және т. б.

Айта кету керек, БҰҰ, ЕО елдерінде халықаралық деңгейде «биологиялық» және «экологиялық» терминдері органикалық өндіріс жүйесін сипаттау үшін қолданылады. Тиісінше, «экологиялық өнім», «органикалық өнім», «биологиялық өнім» сияқты ұғымдар және олардың әр түрлі қысқартулары мен комбинациялары мысалы, «био, эко, органикалық өнім» сертификатталған органикалық өнімді білдіретін синонимдер ретінде қолданылады. Жоғарыда аталған ұғымдар мен оларды түсіндіруде қолданылатын терминдерді Жоғарыда аталған ұғымдар мен терминдерді қолданудың қалыптасқан тәжірибесі және олардың Қазақстандағы түсіндірмесі төмендегідей.

«Биологиялық», «БИО», «Bio» немесе «табиғи» өнім: «Қоректік заттармен, витаминдермен байытылған тағамдар, пайдалы бактериялар және т.б. Мысалы, «Биокефир» және «Биойгурт». «Foodmaste»r, «Becker & Co»; Сертификатталған органикалық өнімдер мен сауда нүктелері. Мысалы, Нұр-Сұлтан қаласындағы «Биомаркет», «БИОТА-УЖЕР» компаниясынан «Бiovино»;

Органикалық тыңайтқыштарды қолданумен, синтетикалық және химиялық заттар- ды пайдаланбай, ГМО-сыз өсірілген сертификатталмаған өнімдер. Мысалы, «Технопарк 2030» компаниясынан «Биоарбуздар»; Тек маркетингтік мақсатта пайдаланылады және өнім дәстүрлі өнімдерден ерекшеленбейді. Мысалы, «БИОМУКА»[1].

Экологиялық таза өнім, ЭКО (ЕСО) деген терминді қолдану үшін өнім ҚР СТ 1618- 2007 «экологиялық таза өнім» стандартына сәйкес сертификатталған. «ЭКО» белгісімен таңбаланған, өнім синтетикалық химиялық заттарды қолданбай немесе шектеулі қолданумен өндірілген. Экологиялық таза аумақтарда, антропогендік ластану көздерінен алыс аумақтарда, ерекше қорғалатын табиғи аумақтарында. өндірілген өнім болуы

керек. Органикалық өнім атауына сәйкес болуы үшін өнім халықаралық органикалық стандарттар бойынша сертифицирталып, таңбалау тиіс. Өнім синтетикалық химиялық заттарды қолданбай немесе шектеулі қолданумен, ГМО-сыз өндірілген болуы керек. Өсімдік немесе жануар тектес өнім. Мысалы, органикалық тыңайтқыш.

Табиғи деген терминді қолдану үшін өнім химиялық синтетикалық заттар мен ГМО қолданбай өндірілген. Көбінесе бір уақытта «химикаттарсыз», «ГМО жоқ», «консерванттарсыз» және т. б.

Фермерлік немесе рустикалық өнім: Қоршаған ортаға деген сүйіспеншілік пен қамқорлықпен адал технологиямен өсірілген шағын отбасылық ферманың өнімі. Сондай-ақ, өндірушімен тікелей байланыс мүмкіндігі және оның жеке жауапкершілігі болжанады. Сертификаттау жоқ. Ол тек маркетингтік мақсаттар үшін қолданылады, өнім дәстүрлі өнімдерден ерекшеленбейді. Мысал, «ауыл сүт». Шағын немесе орта фермер шығарған өнім. Жоғары сапалы. Химиялық синтетикалық заттар мен ГМО қолданбай. Органикалық және табиғиға ұмтылу. Сатып алушының өнімді қайтару мүмкіндігі. Стандарттар мен сертификаттау жоқ.

Қазақстанда органикалық өнімді стандарттауға, сертификаттауға, бақылауға және таңбалауға талаптар әлі дұрыс қойылмаған. Осыған қарамастан, нарықта халықаралық сертификаттау органдарының белсенді қызметі, сондай-ақ мұндай жүйелердің жеке деңгейде пайда болуы мен дамуы байқалады. Айта кету керек, біз халықаралық органикалық стандарттарға сәйкес келетін стандарттарды қарастырамыз органикалық өндірістің ұсыныстары, атап айтқанда:

Органикалық ауыл шаруашылығы қозғалыстарының халықаралық федерациясының (IFOAM) нормалары мен ұсынымдары;

«Алиментариус кодексі» органикалық тамақ өнімдерін өндіру, қайта өңдеу, таңбалау және өткізу жөніндегі басшылық ережелер және т.б. Оларға, мысалы, Еуропалық Одақ, АҚШ, Жапония және Швейцария стандарттары, яғни «IFOAM стандарттары жинағына» енгізілген стандарттар жатады [2,3].

Қазақстандық сертификаттау мен таңбалаудың қалыптасқан жеке меншік жүйелерінің тәсілдерін, олардың халықаралық талаптарға сәйкестігін, сондай-ақ Қазақстан аумағындағы халықаралық жүйесіне келетін болсақ, халықаралық сертификаттауды алу үшін қазақстандық ауыл шаруашылығы өндірушілері мен қайта өңдеуші кәсіпорындар сертификаттау туралы өтінішпен сертификаттау ұйымдарына жүгінеді. Олар байланысты сертификатталған мақсатты нарықтан: еуропалық нарыққа өнімді экспорттау үшін ЕО 834/07 қаулысының шарттары бойынша немесе солтүстік Америка нарығына өнімді экспорттау үшін NOP шарттары бойынша. Сертификат өндірушілерге өз өнімдерін шетелде «органикалық өнім» ретінде белгілеуге мүмкіндік береді.

Еуропалық Одақтың №125/2013 регламентіне сәйкес, Еуропалық Одақта Қазақстаннан органикалық өнімді импорттау үшін инспекцияны, сертификаттауды және өндірілген өнімнің ЕО регламенттеріне баламалылығы туралы куәлік беруді жүзеге асыруға құзыретті бақылау органдарының тісжегі аккредиттелді.

Қазақстан Еуропаға органикалық өнімді ірі жеткізушілердің қатарына кірді. Бұл туралы ақпарат Еуропалық комиссияның «ауылшаруашылық өнімдері нарығының мәліметтері» атты есебінде келтірілген. Ал, Қазақстанға негізінен ұзақ сақталатын өнімдер импортталады. Бөлшек сауда желілерінде жаңғақтар, жарма, кофе, шоколад, құрғақ жартылай фабрикаттар, сусындар, сироптар және т. б. сияқты өнімдер кеңінен ұсынылған. Өнімдер көбінесе Еуропалық Одақ елдерінен және АҚШ-тан әкелінеді. Экспорттаушы компаниялардан алынған деректер бойынша халықаралық стандарттар бойынша сертифицикатталған қазақстандық органикалық өнім Ресей, Украина, Германия, Польша, Нидерланды және Италияға экспортталады.

Тұжырымдамалар мен олардың интерпретацияларының алуан түрлілігінде сапа критерийлері бұлыңғыр және жоғалады, бұл өндірушіге қандай стандарттарға назар аудару керектігін білмейтін сатып алушыға және не екенін түсінбейтін өндірушіге кедергі келтіреді. Мысалы, экологиялық өнімдер органикалық өнімдерден ерекшеленеді. Қалыптасқан жағдай тиісті нормативтік-құқықтық базаның дамымағандығына және таңбалауды негізсіз қолданудың құқықтық салдарына байланысты. Мұндай жағдайларда кез-келген өнімді осындай терминдермен негізсіз таңбалау органикалық талаптарға сәйкес келетін өнім нарығының дамуына зиян келтіреді [4].

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі

1. Қазақстан Республикасының органикалық өнім өндіру туралы заңы 2015 жылғы 27 қарашадағы № 423-V ҚРЗ шешімімен бекітілген <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/Z1500000423>.
2. ҚР СТ 1618-2007. Экологиялық таза өнім. Негізгі ережелер; Енгіз. 2007.07.01. – Астана, 2009. – 36 б.
3. M. Huber, E. Rembiałkowska, D. Średnicka Organic food and impact on human health: Assessing the status quo and prospects of research// NJAS: Wageningen Journal of Life Sciences. . – 2020. – Vol. 58. – P. 103-109.
4. Постановление Правительства Республики Казахстан. Об утверждении Государственной программы развития агропромышленного комплекса Республики Казахстан на 2017-2021 годы: утв. 12 июля 2018 года, №423 https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=32033682.